

Domsagohistorik

Simrishamns tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Simrishamns tingsrätt

Det är inte känt när Simrishamn fick sina första stadsrättigheter. Troligtvis var det redan på 1300-talet. Flera svåra bränder på 1700-talet förstörde stora delar av staden. Kyrkan var den enda medeltida byggnaden som klarade sig.¹ I Skåne försvenskades rättsväsendet på 1680-talet, och svensk lag infördes i 1682/83.² År 1682 bildade Ingelstads, Järrestads och Herrestads häraderna en gemensam domsaga. Ljunits härad tillkom 1691. Vid den här tiden hade Ingelstad och Järrestad gemensam tingsplats i Hammenhög, medan Herrestad höll ting i Stora Herrestad tillsammans med Ljunits härad. De fyra häraderna var sammanslagna fram till 1848, då Herrestad och Ljunits bröts ut (Herrestads och Ljunits häraderna, se vidare Ystads tingsrätt).³ De två kvarvarande häraderna bildade från och med 1873 års ingång ett gemensamt tingslag under namnet Ingelstads och Järrestads domsaga. Tingsstället var placerat i Hammenhög, där de båda häraderna emellertid sedan lång tid tillbaka haft gemensam tingsplats.⁴

Det första tingshuset i Hammenhög stod klart i slutet av 1694. På uppdrag av dåvarande generalguvernören Rutger von Ascheberg skulle gästgivaregård flyttas från Glemminge till Hammenhög, och samtidigt skulle ett tingshus uppföras.⁵ Detta första tingshus användes fram till omkring 1753 då ett nytt tingshus i sten uppfördes. Det låg troligtvis på samma plats som det gamla huset. Häradsrätten delade huset med den lokala banken, och med tiden blev det ont om lokalutrymme. Trots att banken bara var öppen någon gång i veckan beklagade sig häradshövdingarna över olägenheter som uppstod. Man valde därför att bygga ett nytt kombinerat tings- och bankhus. Det tredje tingshuset i Hammenhög för Ingelstads och Järrestad häraderna uppfördes 1881. Arkitekt var stadsarkitekten Peter Boisen. Boisen hade ritat flera tings- och rådhus, bland annat i Ystad. Tingshuset låg nära gästgiveriet, kyrkan och så småningom järnvägen. Banken fanns kvar i tingshuset fram till 1952.⁶

Simrishamn hade rådhusrätt fram till mitten av 1940-talet. Det äldsta rådhuset låg vid Stortorget på samma det nuvarande. År 1867 stod det nya rådhuset i tegel klart. Även detta hus var ritat av Peter Boisen.⁷ Byggnaden användes som rådhus fram till 1944, då staden Simrishamn lades under landsrätt med Ingelstads och Järrestads domsaga (i enlighet med lagen om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende från 1932) sedan borgmästartjänsten blivit ledig. Tingsställen fanns i Simrishamn, där även kansliet var placerat, och i Hammenhög.⁸ I Simrishamn flyttade häradsrätten in i det gamla rådhuset.

I början av 1950-talet genomfördes flera stora kommunsammanslagningar (indelning i borgerliga kommuner) vilka i sin tur påverkade domsagoindelningen. Ingelstads och Järrestads domsagas häradsrätt hade kvar sina tingsställen Simrishamn och Hammenhög även

¹ Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 25, Malmö 1953, s.1194f.

² Johannesson, Gösta *Skånes historia* 3:e upplagan, Malmö 1977, s. 201

³ K.Br. den 21/11 1848 Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955, s. 401.

⁴ K.Br. den 27/9 1872 (Almquist s. 401).

⁵ Nilén, Holger, *Skånes gästgivaregårdar*, Stockholm 1981, s. 56f

⁶ Ohlsson Carl Fredrik Kring Hamundahögh : glimtar från två häraderna Borrby, 1968, s. 18.

⁷ André, Erik *Simrishamn: en gammal stad på Österlen*, Simrishamn 1974, s. 43f.

⁸ SFS 1943:562.

efter kommunreformerna.⁹ Under perioden augusti till december 1953 hölls tingsförhandlingar enbart i Hammenhög, i enlighet med häradsförordningens önskemål.¹⁰ Domsagan utökades 1967 då Kiviks och Brösarps landskommuner lades överfördes från Gärds och Albo domsaga.¹¹

Ytterligare kommunreformer genomfördes under 1960- och 70-talen och 1971 trädde tingsrättsreformen i kraft. Ingelstads och Järrestads domsagas häradsrätt blev nu Ingelstads och Järrestads tingsrätt. Domkretsen omfattade dåvarande Simrishamns, Tomelilla och Kiviks kommuner. Kansliet var fortfarande placerat i Simrishamn, som dessutom var tingsställe tillsammans med Hammenhög.¹² Från och med ingången av 1974 ändrade tingsrätten namn till Simrishamns tingsrätt.¹³ Tingsstället i Hammenhög drogs in från 1983.¹⁴ Det gamla rådhuset i Simrishamn användes som tingsrätt fram till 1991, då man flyttade till ett helt nybyggt tingshus mitt inne i centrala Simrishamn.

Simrishamns tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Simrishamns kommun
Tomelilla kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Simrishamns tingsrätt (Till 1975 Ingelstads och Järrestads tingsrätt)

Nils B Lihné	1971 ¹⁵
Lars Åhlund	1972–1976
John Matiasson	1976–1982
Gerhard Möller	1982–1987
Stig Iversen	1987–1998
Björn Inger	1998–

Ingelstads härad

Domsagotillhörighet:

1682–1691	Med Järrestads och Herrestads härader
1691–1848	Med Järrestads, Herrestads och Ljunits härad ¹⁶
1848–1967	Med Järrestads härad ¹⁷
1967–1970	Med Järrestads och Albo härad ¹⁸

Tingsplatser:

1694–1970	Hammenhög
1944(?)–1970	Simrishamn

⁹ Från och med ingången av 1952 omfattade Ingelstads och Järrestads domsagas häradsrätt följande jurisdiktionsområde: Tommarps, Hammenhögs, Borrbys, Löderups, Glemmingebro, Smedstorps och Onslunda landskommuner, Tomelilla köping samt Simrishamns stad (SFS 1950:450).

¹⁰ SFS 1953:564.

¹¹ SFS 1966:407. Se vidare Kristianstads tingsrätt beträffande Gärds och Albo häraders tidigare historia.

¹² Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 3062/69, s. 2f.

¹³ SFS 1974:735.

¹⁴ SFS 1982:996. Simrishamns tingsrätt numera Simrishamns och Tomelilla kommuner (jfr SFS 1995:496):

¹⁵ Tf lagman

¹⁶ Jfr Generalguvenörens skr. den 4 april 1691.

¹⁷ Jfr kungl. brev den 21 november 1848. Till följd av kungliga brevet den 27 september 1872 sammanslogs Ingelstad och Järrestad från påföljande års ingång till ett tingslag.

¹⁸ Efter den stora kommunreformen

Häradshövdingar

Carl Paulin ¹⁹	1682–1698
Bengt Seth	1699–1708
Mårten Bulich	1708–1732
Jonas Bergensträhle	1732–1736
Georg Montan	1736
Per Gudmund Lindencrona	1736–1753
Fredrik Bennet	1754
Ture Ollonberg	1754–1758
Erik Georg Höijer	1760–1762
Elias Wettring ²⁰	1762–1781
Enok Georg Wettercrona	1781–1811
Gustaf Billberg	1811–1835
Per August Falck	1836–1847
Anders Gustaf Lundström	1848–1865
Johan Fredrik von Sydow	1865–1885
Rutger Fredrik Bennet	1886–1906
Bror Carl Cederström	1906–1931
Sture Fredrik Benjamin Petersson 1931–1958	
Gunnar Engström	1958–1966
Nils B Lihné	1967–1970 ²¹

Järrestads härad**Domsagotillhörighet:**

1682–1691	Med Ingelstads och Herrestads härad
1691–1848	Med Ingelstads, Herrestads och Ljunits härad ²²
1848–1967	Med Ingelstads härad ²³
1967–1970	Med Ingelstads och Albo härad

Tingsplatser:

1694–1970	Hammenhög
1944(?)–1970	Simrishamn

Häradshövdingar

Carl Paulin ²⁴	1682–1698
Bengt Seth	1699–1708
Mårten Bulich	1708–1732
Jonas Bergensträhle	1732–1736
Georg Montan	1736
Per Gudmund Lindencrona	1736–1753
Fredrik Bennet	1754
Ture Ollonberg	1754–1758
Erik Georg Höijer	1760–1762
Elias Wettring ²⁵	1762–1781
Enok Georg Wettercrona	1781–1811
Gustaf Billberg	1811–1835
Per August Falck	1836–1847
Anders Gustaf Lundström	1848–1865
Johan Fredrik von Sydow	1865–1885
Rutger Fredrik Bennet	1886–1906

¹⁹ Adlad Lilliangrip²⁰ Adlad Wettercrona²¹ Tf häradshövding²² Jfr Generalguvenörens skr. den 4 april 1691.²³ Jfr kungl. brev den 21 november 1848. Till följd av kungliga brevet den 27 september 1872 sammanslogs Ingelstad och Järrestad från påföljande års ingång till ett tingslag.²⁴ Adlad Lilliangrip²⁵ Adlad Wettercrona

Bror Carl Cederström	1906–1931
Sture Fredrik Benjamin Petersson	1931–1958
Gunnar Engström	1958–1966
Nils B Lihné	1967–1970 ²⁶

Albo härad

Domsagotillhörighet:

1680–1861	Med Gälds och Villands härad
1861–1966	Med Gälds härad ²⁷
1967–1970	Med Ingelstads och Järrestads härad ²⁸

Tingsplatser:

1683–1891	Brösarp
1892–1952	Degeberga
1953–1970	Kristianstad

Häradshövdingar

Jakob Ulf	fullm. 7.11.1682	1682–1693
Peter Twist ²⁹	fullm. 22.8.1693	1693–1710
Gabriel Löfgren	fullm. 3.10.1710	1710–1744
Ernst Fredrik von Döbeln	fullm. 19.12.1744	1744–1745
Carl Gustaf Danckwardt	fullm. 21.5.1745	1745–1758
Casper Ludvig von Böhnen	fullm. 25.4.1758	1758–1762
Jöns Witte	fullm. 29.6.1762	1762–1791
Abraham Malmberg	fullm. 1.2.1791	1791–1813
Elias Christoffer Ljunggren	fullm. 14.1.1813	1813–1853
Per Gustaf Lilliecrona	fullm. 7.7.1853	1853–1889
Axel Wilhelm Anderson Hagander	fullm. 18.4.1890	1890–1918
Ivar Arthur Koch	fullm. 18.9.1918	1918–1919
Holder Mauritz Edling	fullm. 12.12.1919	1919–1943
Arne Nils Gustaf Schedin	fullm. 26.11.1943	1944–

Borgmästare

Per G Landgren	1763–1789
----------------	-----------

Litteratur

- Alebo, Gustaf E., *I Cimbrishamn omkring sekelskiftet*, s 161 ff, Simrishamn 1966
- Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955
- Andrén, Erik *Simrishamn: en gammal stad på Österlen*, Simrishamn 1974
- Blennow, A-M., *Stadsarkitekternas epok 1870-1950*, Statens råd för byggnadsforskning Stockholm R23:1990
- Carlberg, Gunnar, Peter Nilsson och Folke Johansson, *En bok om Brösarp* Brösarps byagille, Tomelilla 1986
- Johannesson, Gösta *Skånes historia* 3:e upplagan, Malmö 1977
- Nilén, Holger, *Skånes gästgivaregårdar*, Stockholm 1981
- Ohlsson Carl Fredrik *Kring Hamundahögh : glimtar från två häradar* Borrby, 1968
- Riksantikvarieämbetet, *Byggnadsminnen 1978-1988*, Uppsala 1989

²⁶ Tf häradshövding

²⁷ Jfr kungl. brev den 7 juli 1853. Till följd av kungliga breven den 12 juli 1889 och den 18 september 1891 sammanslogs Gärd och Albo från och med 1892 till ett tingslag.

²⁸ **Kunglig förordning ?**

²⁹ Adlad Rosentwist

Rovin Lennart, och Gunnar Åkesson *Gästgivaregård under trehundra år* Österlens museum, Simrishamn 1988

Swenson, Bo och Karin, *Minnen från Degeberga*, Ultima Thule Bokförlag, Degeberga 1998

Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955